



## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

### PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2020-06-01 Nr. 4D-2020/1-413  
Vilnius

#### SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020-03-25 gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas), kuriame skundžiasi dėl Alytaus pataisos namų (toliau tekste ir citatose vadinama – Alytaus PN, pataisos namai) pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su kratos atlikimu.

2. Pareiškėjas Skunde, be kitų aplinkybių, nurodo, kad:

2.1. 2020-01-06 apie 9.30 val. į <...> būrį atėjo pareigūnai atlikti neplaninės kratos. Pareigūnai nejungė vaizdo registratoriaus, iškart pradėjo ižeidinėti Pareiškėją, vartojo necenzūrinius žodžius ir liepė išeiti iš gyvenamosios patalpos. Grįžęs į patalpą pamatė, kad patalynė išmėtyta ir sumindžiota, ant stalo išpilta kava, visur pribarstyta skalbimo miltelių. Pareiškėjas kreipėsi į budintį pareigūną ir prašė užfiksuoti patalpos vaizdą, tačiau tai nebuvo padaryta;

2.2. Pareiškėjas dėl pareigūnų veiksmų kratos metu kreipėsi su skundu į pataisos namų direktorių. Atsakymą į skundą parengė krata atlikinėjęs pareigūnas, jokių pažeidimų nebuvo nustatyta;

2.3. gautą Alytaus PN administracijos atsakymą Pareiškėjas apskundė Kalėjimų departamentui prie Teisingumo ministerijos, tačiau skunde nurodytos aplinkybės dėl vaizdo registratoriaus panaudojimo nebuvo tiriamos, ir vėl nebuvo nustatyta jokių pažeidimų (Pareiškėjas pateikė atsakymo kopiją);

2.4. Pareiškėjas dar vieną skundą Alytaus PN administracijai buvo pateikęs ir 2020-01-10, tačiau į jį apskritai nesulaukė atsakymo. Tame skunde Pareiškėjas buvo nurodęs, kad jam einant iš medicininės dalies buvo atliekama krata, kurios metu pareigūnai nenaudojo pirštinių, be to, Pareiškėjas turėjo stovėti ant šaltų grindų basomis kojomis.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo skundą, peržiūrėti vaizdo registratoriaus Nr. 043.

#### TYRIMAS IR IŠVADOS

##### *Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės*

4. Seimo kontrolierius 2020-04-02 raštu Nr. 4D-2020/1-413/3D-871 kreipėsi į Alytaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

Alytaus PN administracija 2020-04-29 atsakymu Nr. 8-2587 Seimo kontrolierių informavo:  
4.1. „2020 m. sausio 6 d. <...> nuteistųjų būryje buvo atlikta neplaninė krata.“

4.2. „Informuojame, kad, pareiškėjui po kratos atlikimo grįžus į gyvenamąją patalpą ir ją apžiūrėjus, raštiško patvirtinimo pateikimas teisės aktais nenumatomas (Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcija, patvirtinta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-88). Žodžiu pretenziją pareiškėjas nepareiškė.“

4.3. „Iškart po kratos atlikimo pareiškėjas į budintį pareigūną nesikreipė. Miegamosios vietos ir gyvenamosios patalpos vaizdas buvo užfiksuotas, tačiau jo pateikti negalime, nes pagal tarnybinių vaizdo registratorių tvarkos aprašo, patvirtinto Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. V-522, 14 punkto nuostatas vaizdo įrašas saugomas iki pareigūno, tiriančio skundą, sprendimo priėmimo pabaigos, tai yra iki atsakymo į skundą pareiškėjui įteikimo dienos [...]“

4.4. „Pareiškėjas dėl kratos atlikimo kreipėsi į įstaigos administraciją, pateikdamas 2 (du) skundus. Pateikiame 2020-01-07 skundo (gauto 2020-01-10, reg. Nr. 6-48) ir 2020-01-08 skundo (gauto 2020-01-08, reg. Nr. 6-33) kopijas. Į šiuos skundus atsakyma 2020-02-03 Nr. 363-180.“

4.5. „Tiriant pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes buvo vertinama vaizdo medžiaga, kurioje užfiksuotas kratos atlikimas. Jeigu vaizdo įrašas gali turėti reikšmės nagrinėjant pareiškėjo skundą dėl įstaigos vadovo priimto administracijos sprendimo, jis saugomas iki institucijos ar pareigūno, tiriančio skundą, sprendimo priėmimo pabaigos. Peržiūrėjus vaizdo įrašą skundo nagrinėjimui reikšmingų aplinkybių nebuvo ir reikšmės nagrinėjant skundą neturi, pareiškėjui buvo pateiktas raštiškas atsakymas (2020-02-03 Nr. 363-180).“

4.6. „Pareiškėjas dėl kitos kratos atlikimo, jam einant iš Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus, į administraciją nesikreipė.“

5. Alytaus PN administracija kartu su informacija pateikė 2020-02-03 atsakymo į Pareiškėjo 2020-01-08 ir 2020-01-10 skundus kopijas, kur nurodoma:

5.1. kratos metu buvo paimta daug „perteklinės patalynės, naudojamos ne pagal paskirtį“;

5.2. nuteistajam nuolat primenama, kad nuosavas patalynes, rankšluosčius gali džiovinti tik tam įrengtose vietose lokaliniam sektoriuje;

5.3. pareigūnai su Pareiškėju bendravo pagarbiai, elgėsi korektiškai, nežemino jo orumo ir neprovokavo;

5.4. išaiškinta atsakymo apskundimo tvarka.

### *Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos*

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

12 straipsnis – „Bendrosios nuteistųjų pareigos: 1. Nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių. 2. Nuteistieji privalo vykdyti bausmės vykdymo institucijos, įstaigos arba pareigūno nurodymus ir įsakymus. 3. Specialiąsias nuteistųjų pareigas nustato atskirų rūšių bausmių vykdymo tvarką ir sąlygas reglamentuojantys šio Kodekso skyriai“;

110 straipsnis – „Specialiosios nuteistųjų, kuriems paskirta laisvės atėmimo bausmė, pareigos – 1. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji privalo: 1) laikytis nustatytos patalpos įstaigų tvarkos; 2) vykdyti patalpos įstaigos administracijos reikalavimus; [...] 3. Nustatytų pareigų ir draudimų nesilaikantys nuteistieji atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus“;

112 straipsnis – „Pataisos įstaigų režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai – [...] 3. [...] Nuteistiesiems daroma krata. [...] 4. Nuteistiesiems, išskyrus šio Kodekso 91 ir 152 straipsniuose numatytus atvejus, leidžiama su savimi turėti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų,

kurių sąrašą nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės. Rasti nuteistųjų pataisos įstaigoje turimi pinigai ir vertingi daiktai motyvuotu pataisos įstaigos direktoriaus nutarimu paimami ir perduodami į pataisos įstaigos socialinės paramos nuteistiesiems fondą. Maisto produktai, būtiniausi reikmenys ir kiti daiktai, kurie nenumatyti leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų, būtinausių reikmenų ir kitų daiktų sąrašė, taip pat maisto produktai, kurių tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka sunaikinami.“

7. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (redakcija, galiojusi iki 2020-01-22), nustatyta:

„73. Nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių:

[...]

73.5. laikytis asmens higienos;

73.6. tvarkyti ir prižiūrėti savo darbo, gyvenamąją (miegamą) ir pasivaikščiojimo vietas;

[...]

73.8. laikyti maisto produktus, būtiniausius reikmenis ir kitus daiktus tik specialiai tam įrengtose vietose; [...].“

8. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2014 m. rugsėjo 10 d. įsakyme Nr. V-362 „Dėl Laisvės atėmimo vietų apsaugos ir priežiūros instrukcijos patvirtinimo“ (toliau vadinama – Instrukcija) (redakcija, galiojusi iki 2020-04-04) nustatyta:

„148. Siekiant surasti ir paimti į suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų turėti daiktų sąrašus neįtrauktus daiktus, aptikti pabėgimui rengiamas vietas, surasti laisvės atėmimo vietų teritorijoje besislapstančius suimtuosius arba nuteistuosius, atliekamos suimtųjų ir nuteistųjų, laisvės atėmimo vietų teritorijų ir patalpų kratos bei apžiūros.

[...]

150. Suimtųjų ir nuteistųjų, laisvės atėmimo vietų teritorijų ir patalpų kratos ir apžiūros gali būti planinės ir neplaninės.

[...]

165. Gyvenamosios (režiminės) zonos teritorijos ir patalpų kratos bei apžiūros atliekamos šia tvarka:

165.1. Suimtieji ir nuteistieji sutelkiami atskirose patalpose arba vietose. Bendrųjų kratų metu jiems atliekama dalinė krata.

165.2. Apžiūrimos miegamosios vietos, lovos, patalynė, spintelės ir asmeniniai daiktai.

165.3. Siekiant aptikti draudžiamų turėti daiktų laikymo slėptuves, apžiūrimos sienos, grindys, langai, palangės, lubos, elektros instaliacijos taškai. Prireikus sienos ir grindys išstuksenamos.

165.4. Pagalbinės patalpos (prausyklos, asmeninių daiktų ir maisto produktų saugyklos ir kt.) apžiūrimos perdodant ten esančius daiktus.

165.5. Visose gyvenamosios (režiminės) zonos patalpose kruopščiai patikrinamos galimos slaptų landų į pagrindį įrengimo vietos.

165.6. Apžiūrint rūsių ir palėpių patalpas, ieškoma slaptų landų arba slėptuvių, o apžiūrint rūsius, esančius arčiau kaip 50 metrų nuo vidinės draudžiamosios zonos užtvaros, kasamų pabėgimo landų ir iškasto žemės grunto slėpimo vietų.

165.7. Aptiktos kopėčios, virvinės lipynės ir kiti daiktai, neįtraukti į suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų turėti daiktų sąrašus paimami ir sudedami vienoje vietoje, užtikrinant jų apsaugą.

165.8. Patikrinami inžineriniai ir techniniai įrenginiai bei požeminės komunikacijos, kurios yra gyvenamosios (režiminės) zonos teritorijoje.

165.9. Atliekant gyvenamosios patalpos bendrąją kratą, patalpoje gali būti paliekamas jos tvarkdarys ar kitas nuteistasis.

9. Tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarkos apraše (toliau vadinama ir – Aprašas), patvirtintame Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. V-522 (galiojusio iki 2020-04-04), numatyta:

„12. Atsakingas pareigūnas kaip įmanoma skubiau, bet ne ilgiau kaip per dvi savaites, įvertina gautą vaizdo registratoriuose įrašytą informaciją ir įrašus, kuriuose nėra užfiksuotų nuteistųjų ar suimtųjų galimai padarytą teisės pažeidimų, nedelsdamas sunaikina.

13. Užfiksavus ypatingą įvykį (riaušes, suimtųjų ar nuteistųjų grupinį pasipriešinimą pareigūnams, suimtojo ar nuteistojo pabėgimą, įvykdytą nusikalstamą veiką ir pan.), taip pat atliekant tarnybinių tyrimą dėl aplinkybių, susijusių su suimtojo ar nuteistojo padarytu kitu teisės pažeidimu, vaizdo įrašas saugomas iki tyrimo pabaigos, siekiant, kad būtų galima tiksliau ir nuosekliau atlikti tyrimą. Tais atvejais, kai dėl įvykio atliekamas ikiteisminis tyrimas ir vaizdo įrašas reikalingas tyrimui, vaizdo įrašo kopija perduodama ikiteisminį tyrimą vykdančiai institucijai ar pareigūnui.

14. Jeigu vaizdo įrašas gali turėti reikšmės nagrinėjant nuteistojo ar suimtojo skundą dėl įstaigos vadovo priimto administracinio sprendimo, jis saugomas iki institucijos ar pareigūno, tiriančio skundą, sprendimo priėmimo pabaigos. Esant institucijos ar pareigūno, tiriančio skundą prašymui, vaizdo įrašo kopija perduodama skundą nagrinėjančiai institucijai ar pareigūnui.

15. Atsakingas pareigūnas kiekvieno mėnesio pradžioje peržiūri serveryje kaupiamus vaizdo duomenis ir pašalina tuos, kurių saugojimo terminas pasibaigęs.“

### ***Tyrimui reikšminga teismų praktika***

10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau vadinama – LVAT) 2013 m. spalio 15 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A143-1449/2013; 2015 m. gruodžio 22 d. nutartyje administracinėje byloje A-2055-143/2015 pažymėta:

„Teisėjų kolegija pirmiausiai pažymi, kad BVK 110 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų pareiga laikytis nustatytos pataisos įstaigų tvarkos, o 2 punkte – pareiga vykdyti pataisos įstaigos administracijos reikalavimus. BVK 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai, o šio straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik draudimas arba pareiga. Pagal BVK 12 straipsnio 1 dalį, nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių, o pagal šio straipsnio 2 dalį – vykdyti bausmės vykdymo institucijos, įstaigos arba pareigūno nurodymus ir įsakymus. Teisėjų kolegija, aiškindama nurodytas BVK 5 ir 12 straipsnių nuostatas sisteminiu teisės aiškinimo būdu, pažymi, kad šios nuostatos suponuoja nuteistųjų pareigą vykdyti tik tokius į jų teisių suvaržymą nukreiptus pataisos įstaigos administracijos reikalavimus, kurie yra pagrįsti konkrečiomis įstatymo normomis. Tai, be kita ko, reiškia, kad BVK 110 straipsnio 1 ir 2 dalių numatytas iš nuteistojo reikalaujamas elgesio modelis turi būti nustatytas įstatymo, turi būti jam žinomas ir suprantamas arba turi būti preziumuojama, kad jis yra jam žinomas.“

### ***Išvados***

11. Pareiškėjas teigia, kad 2020-01-06 <...> būryje buvo atliekama krata, kurios metu nuteistieji buvo išvesti iš gyvenamosios patalpos, o grįžę pamatė visus daiktus išmėtytus, sutryptus batais, patalpoje buvo išbarstyti skalbimo milteliai, išpilta kava. Dėl tokių pareigūnų veiksmų Pareiškėjas kreipėsi į Alytaus PN vadovybę, tačiau gautame atsakyme nurodoma, kad krata atlikta

laikantis visų teisės aktų reikalavimų ir pažeidimų nebuvo nustatyta. Pareiškėjas prašo peržiūrėti vaizdo registratoriumi Nr. 43 užfiksuotą kratos atlikimą ir įvertinti pareigūnų veiksmus.

12. Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui paaiškino, kad 2020-01-06 vyko neplaninė krata, kurios metu iš Pareiškėjo gyvenamosios patalpos buvo paimta daug perteklinės patalynės, rasta ir kitų nuteistiesiems draudžiamų turėti daiktų.

Alytaus PN administracija paaiškino, kad patalpos vaizdas kratos metu buvo užfiksuotas vaizdo registratoriumi, tiriant skundus vaizdo medžiaga buvo peržiūrima, tačiau reikšmingų skundo nagrinėjimui aplinkybių nebuvo nustatyta, todėl, pateikus atsakymą į Pareiškėjo skundus, vaizdo medžiaga buvo ištrinta, kaip tai reglamentuota Tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarkos apraše.

13. Kaip yra pažymėjęs LVAT savo nutartyse (pažymos 10 punktas), BVK 110 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų pareiga laikytis nustatytos patalpos įstaigų tvarkos, o 2 punkte – pareiga vykdyti patalpos įstaigos administracijos reikalavimus. Pagal BVK 12 straipsnio 1 dalį, nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių, o pagal šio straipsnio 2 dalį – vykdyti bausmės vykdymo institucijos, įstaigos arba pareigūno nurodymus ir įsakymus.

14. Atkreiptinas dėmesys, kad BVK 112 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog nuteistiesiems daroma krata, o 4 dalyje pažymėta, jog nuteistiesiems draudžiama turėti su savimi šio kodekso 1 priede nurodytus daiktus ir reikmenis. Patalpos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 73 punkte numatyta, kad nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių: tvarkyti ir prižiūrėti savo darbo, gyvenamąją (miegamą) ir pasivaikščiojimo vietas; laikyti maisto produktus, būtiniausias reikmenis ir kitus daiktus tik specialiai tam įrengtose vietose.

Instrukcijoje numatyta, kad siekiant surasti ir paimti į suimtiesiems ir nuteistiesiems leidžiamų turėti daiktų sąrašus neįtrauktus daiktus, aptikti pabėgimui rengiamas vietas, surasti laisvės atėmimo vietų teritorijoje besislapstančius suimtuosius arba nuteistuosius, atliekamos suimtųjų ir nuteistųjų, laisvės atėmimo vietų teritorijų ir patalpų kratos bei apžiūros. Suimtųjų ir nuteistųjų, laisvės atėmimo vietų teritorijų ir patalpų kratos ir apžiūros gali būti planinės ir neplaninės. Gyvenamosios (režiminės) zonos teritorijos ir patalpų kratos metu apžiūrimos miegamosios vietos, lovos, patalynė, spintelės ir asmeniniai daiktai, apžiūrimos sienos, grindys, langai, palangės, lubos, elektros instaliacijos taškai, prireikus sienos ir grindys išstukšamos, pagalbinės patalpos (prausyklos, asmeninių daiktų ir maisto produktų saugyklos ir kt.) apžiūrimos perdodant ten esančius daiktus (šios pažymos 8 punktas).

15. Iš Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos nustatyta, kad 2020-01-06 vykusios neplaninės kratos metu buvo paimti gyvenamajame kambaryje džiovinami Pareiškėjo skalbiniai, nors jis ne kartą buvo įspėtas, kad džiovinti skalbinius turi tam specialiai įrengtoje vietoje, taip pat paimta kita perteklinė patalynė ir nuteistiesiems draudžiami turėti daiktai. Aplinkybės, susijusios su kratos atlikimu, Pareiškėjui buvo paaiškintos atsakant į jo skundus, o, apskundus Alytaus PN atsakymą, skundą dėl vykusios kratos išnagrinėjo ir Kalėjimų departamentas. Alytaus PN administracija taip pat informavo, kad, nagrinėjant Pareiškėjo skundus dėl kratos atlikimo, buvo vertinama vaizdo registratoriumi užfiksuota medžiaga.

Be to, pažymėtina, kad Pareiškėjo teiginiai, jog Alytaus PN 2020-02-03 atsakyme neatsakytą į 2020-01-10 skunde išdėstytas aplinkybes dėl kitos kratos atlikimo, jam einant iš sveikatos priežiūros patalpų, tyrimo metu nebuvo patvirtinti. Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui pateikė Pareiškėjo 2020-01-10 skundo kopiją, kur jis nieko nerašo apie kitos kratos atlikimą, visos skunde nurodytos aplinkybės susijusios su 2020-01-06 vykusia krata.

16. Įvertinęs Pareiškėjui teiktus atsakymus ir visą informaciją, Seimo kontrolierius neturi pagrindo abejoti Alytaus PN pateikta informacija, atsakymai Pareiškėjui buvo pateikti laikantis Viešojo administravimo įstatymo reikalavimų (kiek tai susiję su rašto turiniu), išsamiai ir visapusiškai atsakyta į esminius skunde iškeltus klausimus, todėl darytina išvada, jog Pareiškėjo kreipimaisi buvo išnagrinėti iš esmės, krata atlikta vadovaujantis teisės aktų nuostatomis, todėl Pareiškėjo skundas atmestinas.

### **SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS**

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų galimai neteisėtų veiksmų, atliekant krata, atmesti.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas